

Відгук

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Сенчиної Наталії Геннадіївни

«Формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті»,

поданого на здобуття наукового ступеня кандидата наук зі спеціальності

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У зв'язку з новою ситуацією в освітньому просторі України та з огляду на інтеграцію вітчизняної освіти в Європейське співтовариство значно актуалізується проблема формування професійної мобільності вчителя гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті. У вирішенні означених питань важлива переорієнтація навчально-виховного процесу на нові методологічні засади, на потреби та запити особистості. Домінуючим на сучасному етапі у навчанні та вихованні є орієнтація на процес пізнання педагогом себе як професіонала, свого внутрішнього світу, аналіз власних професійно значущих якостей і знань, самооцінка і коригування власної професійної педагогічної діяльності. Педагогічна рефлексія виступає умовою єдності навчання і виховання, засобом комплексного підходу до предметної системи навчання. Актуальність формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті очевидна. Вона обумовлена сучасним рівнем розвитку науки, на якому яскраво виражена інтеграція суспільних, природничих і культурологічних знань. Інтеграція наукових знань, у свою чергу, висуває нові вимоги до фахівців. Зростає роль знань людини в області суміжній зі спеціальністю наук і умінь комплексно застосовувати їх при вирішенні різних завдань.

Формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті на практиці викликає чимало труднощів: як організувати пізнавальну діяльність вчителів системою знань про сутність понять, щоб вони хотіли і вміли досягати високої якості професійної підготовки; забезпечення їхнього саморозвитку і самоосвіти впродовж життя, як викликати їх

пізнавальний інтерес до питань науки; яким чином об'єднати зусилля вчителів у досягненні виховного ефекту навчання? Технології вирішення останнього перебувають зараз у процесі становлення.

У наш час, коли педагогічна наука дедалі наполегливіше залучається до розв'язання практичних потреб суспільства, закономірним є посилення уваги науковців до дослідження змін, що відбуваються в соціокультурній, мовленнєвій сферах життєдіяльності людини та значною мірою впливають на вирішення проблем професійного розвитку вчителів гуманітарних спеціальностей. Особливо гостро сьогодні постає необхідність розробки комплексної програми, забезпечення педагогів програмно-методичним супроводом, спрямованим на підготовку вчителя до формування вмінь рефлексивної діяльності як засобу особистісного та професійного розвитку.

Тема дисертаційної роботи актуальна, оскільки модернізація освітньої галузі вимагає від кожного свідомого громадянина професійного самовдосконалення і самоактуалізації, налаштування на саморозвиток і самореалізацію. Дисертаційне дослідження не викликає заперечень, оскільки спрямоване на наявність у вчителя гуманітарних спеціальностей професійно значущих якостей таких як: здатність особистості до самоаналізу і самооцінки.

Обрана тема дисертаційного дослідження Сенчиної Н.Г. є малодослідженою і недостатньо розкритою на даний час у вітчизняній професійній освіті. Її актуальність полягає у тому, що упродовж останніх десятиліть відбувається формування світогляду та професійної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей в умовах післядипломної освіти згідно вимог сучасного соціуму. За таких умов формування професійної рефлексії педагогів виступає як процес і результат самоаналізу власної діяльності і професійних ситуацій і набуває особливого, дуже важливого значення.

Автором чітко визначено педагогічний інструментарій дослідження (об'єкт, предмет, гіпотезу і завдання).

Дисертантка, враховуючи особливості методологічного аспекту роботи щодо професійної підготовки вчителів, аргументовано й виважено обґрунтовує організаційно-педагогічні умови та засоби формування педагогічної рефлексії

учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті. З цією метою запропонована низка індивідуальних, групових і колективних форм навчання в межах освітніх модулів психолого-педагогічного і методичного циклів із забезпеченням їх програмно-методичного супроводу, спрямованих на формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей.

Аналіз тексту дисертації засвідчує коректність і наукову грамотність дисертантки у визначенні категоріального апарату, концептуальних ідей дослідження. Зазначимо, що структура дисертації зумовлена логікою наукового пошуку є послідовною єдністю взаємопов'язаних трьох розділів. Основний текст дисертації викладений на 235 сторінках, що цілком відповідає вимогам ВАК України до обсягу кандидатських дисертацій.

Науково містким, на нашу думку, є перший розділ роботи, в якому висвітлено методологічні орієнтири формування педагогічної рефлексії, проаналізовано дисертаційні дослідження і методичну літературу з проблеми дисертації, розглянуто можливості навчальних програм, підручників для застосування цілеспрямованої системи формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей.

Теоретичний аналіз літератури відзначається цілеспрямованістю наукового пошуку, системністю, логічністю, що дозволило дисертанту обмежити власне дослідження найменш розробленими аспектами загалом досить складної як у теоретичному, так і в практичному плані проблеми.

У наступному розділі дисертації визначено критерії, показники, схарактеризовано рівні і досліджено стан сформованості досліджуваного поняття, визначено педагогічні умови формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті.

Зміст третього розділу свідчить, що Сенчина Н.Г., застосувавши запропоновану систему рефлексивних методик і вправ, реалізувала програму дослідного навчання та отримала переконливі результати.

Про значущість дослідження для практики навчання та доцільність свідчить його тривалість та спрямованість. Опрацьована методика пройшла широку апробацію, масштабно представлена міжнародна географія

дослідження (Польща, Білорусь, США, Австрія). Вона є результатом чотирьохрічної роботи, проводилась за етапами, спрямована на удосконалення теорії і методики формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей в умовах неперервної освіти. Про ґрунтовність та актуальність роботи свідчить те, що вона є складовою комплексної теми «Формування професійної мобільності фахівців соціально-педагогічної сфери в системі багатоступеневої підготовки» (№ 0108U003295), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Переконаливою й науково обґрунтованою є дидактична модель формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті. Ефективність опрацьованої системи роботи експериментально-дослідного навчання підтвердилась результатами формувального експерименту.

Вважаємо, що дослідженням зроблено значний внесок у теорію і методику професійної освіти. Означені нами аспекти заслуговують на увагу. Отже, ми маємо цілісне дослідження, всебічне, системне, що містить раціональні підходи та достатнє теоретичне й експериментальне обґрунтування проблеми.

Зміст представленої дослідження дає підстави стверджувати, що автор ґрунтовно опрацювала значний обсяг наукових джерел із педагогічної проблематики феномену «педагогічна рефлексія учителів гуманітарних спеціальностей», виділила й описала критерії та показники експериментальної моделі. Заслуговує на відзначення досить коректний аналіз використаних понять. Особливий інтерес для практичної роботи педагогів становить матеріал третього розділу, в якому розроблено програмне та навчально-методичне забезпечення інтегративного спецкурсу «Рефлексивний практикум для вчителів гуманітарних спеціальностей». Цікавою і сучасною є система інструктивно-методичних матеріалів для проведення рефлексивних студій і тренінгів, комплексу рефлексивних завдань для лекційних і практичних занять, системи рефлексивних вправ та ігор, завдань для самостійної роботи. Результати дослідного навчання за впровадженою методикою узагальнено достатньою кількістю таблиць та діаграм. Заслуговує на увагу ретельно розроблена

програма дослідного навчання, за якої створюється повне уявлення про зміст і етапи експериментальної методики.

Результати контрольного дослідження та висновки переконливо свідчать про ефективність розробленої дисертантом розвивальної програми, спрямованої на формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті.

Однак, на жаль, дисертація не позбавлена деяких недоліків.

Зауваження 1: Оскільки об'єктом дослідження є вчителі, то чим зумовлене виділення лише трьох рівнів сформованості педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей (достатнього, задовільного, низького)? Рефлексивна діяльність передбачає високий рівень професіоналізму вчителя. Цілком логічним було б передбачити високий та досконалий рівні сформованості педагогічної рефлексії у дослідженні.

Зауваження 2: У пункті 1.1. зазначено, що «освітній процес із формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей необхідно будувати з урахуванням акмеологічного, інтегративного і особистісно-діяльнісного підходів». Зважаючи на вищезазначене, разом з тим виникає наступне запитання: чим зумовлений вибір саме означених підходів, чому у дисертаційному дослідженні не виокремлено низку інших не менш ефективних підходів (системного, культурологічного, гуманістичного, синергетичного та ін.)?

Зауваження 3: На стор. 124 тексту дисертації зазначено, що готовність учителів гуманітарних спеціальностей до саморозвитку діагностували за тестом Т. Ратанової і Н. Шляхти (див. додаток Б.5), який диференціювався в межах актуального стану готовності до саморозвитку кожного з респондентів. З огляду на використання вищезазначеної диференційованої методики тестування виникає запитання: чи не було б доцільним включення індивідуально-диференційованого компонента до структури педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей?

Зауваження 4: На стор. 143 тексту дисертант описує «вияви профілактики професійної деформації, а саме синдром психічного вигорання ("*burnout*")», що

характеризується симптомами емоційного виснаження, деперсоналізації і редукації учителем особистих досягнень». Проте серед переліку різноманітних рефлексивних вправ ми не простежили тренінгів на формування стресостійкості вчителів на прояви булінгу (мобінгу), який набуває масових ознак у педагогічних колективах по відношенню до обдарованих вчителів.

Зауваження 5: Окрім зазначених вище зауважень, у роботі, попри загалом високий рівень грамотності, послідовність викладу змісту, трапляються повтори, наявні росіянізми і стилістичні огріхи. У роботі наявні лексичні, граматичні і правописні недогляди, а також неточності у списку літератури.

Висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку від дисертаційної роботи. Попри зазначеного, вважаємо, що дисертаційна робота Сенчиної Наталії Геннадіївни «Формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті» є завершеним, цілісним, самостійно виконаним дослідженням, відзначається належним науковим рівнем, новизною і практичним значенням. За актуальністю та змістом, повнотою викладу основних результатів у публікаціях вона відповідає вимогам ВАК України до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов
Рівненського державного
гуманітарного університету

Коси

К.М. Павелків

